

Försvaret och utrikesläget

Enighet råder nu om att vi skall ha ett försvar och ett — i förhållande till föregående fredsperioder — starkt försvar. Den debatt i frågan som påbörjats gäller detaljer, ehuru dessa detaljer på grund av försvarsutgifternas oerhörda storlek får en icke ringa ekonomisk betydelse. Som vanligt i diskussioner kring försvaret färgas de skilda ståndpunkterna av stridiga uppfattningar om det utrikespolitiska läget. Den militära sakkunskapen uttalar sig på denna punkt av lättförståeliga skäl med en försiktighet som ger dess utredningar ett starkt begränsat intresse. Det tillkommer de obundna icke-officiella opinionsorganen, främst pressen, att föra resonemangen längre och söka fixera problemställningen med större öppenhet och klarhet.

Högern och militärledningen har i sin aktningvärda kamp för försvarstanken regelbundet visat benägenhet att överskatta det utrikespolitiska lägets aktuella risker. Särskilt tydligt framträdde denna tendens under åren efter det första världskriget. I huvudsak vägrade man att erkänna den minskning av krigsriskerna som inträdde med fredens återställande. De mest olika, delvis motsägande argument framfördes för att visa krigsriskernas styrka. Den s. k. generalskommissionen anförde i sitt betänkande av juni 1923 att ryska expansionstendenser var sannolika; om Ryssland angrep Finland skulle Sverige såsom medlem av folkförbundet vara skyldigt att stödja Finland och sålunda delta i en ny världskamp på en speciellt utsatt post. Generalstabschefen ställde sig helt solidarisk med denna uppfattning. Vissa militära författare, bland dem den nuvarande överbefälhavaren, hävdade några år senare att vi borde utge vårt försvar för att kunna hjälpa Finland vid ett ryskt överfall, gjorde samtidigt gällande att ett

7
än starkare försvar bleve nödvändigt, därest Sverige inte förlade sin försvarslinje vid Systerbäck. I sin proposition vid 1924 års riksdag ställde sig ministären Trygger på den lika pessimistiska, men mindre lätt angripliga ståndpunkten att allting var osäkert och att ett bedömande av krigsriskerna därför var nämligen meningslöst. "Även om vårt militärpolitiska läge i dag vore relativt gott, saknar vi varje garanti för att detta bleve fallet även i morgon."

Dessa exempel, som kunde kompletteras med otaliga andra, visar att militären och högern icke alls bedömde läget efter förra världskriget med mer realistisk blick än andra. Många absurda förutsägelser gjordes från vänsterhåll i samband med 1925 års nedrustningsbeslut, men de hade i fråga om bristande verklighetssinne fullgoda motsvarigheter hos motståndarna. Då krig utbröt år 1939 var många benägna att erkänna att pessimisterna från början av 1920-talet haft rätt — i själva verket hade de blott haft rätt så tillvida som den vilken ständigt spår krig rimligen någon gång måste få rätt.

Liknande tendenser att vägra erkänna ett förbättrat läge gör sig gällande i framställningarna efter det andra världskriget. Enligt överbefälhavarens nyss avgivna betänkande pekar visserligen den allmänna krigströttheten och staternas inre svårigheter på en fredsperiod — men det tilläggs att konflikter kan uppstå under den närmaste framtiden och att en eventuell fredsperiods längd icke kan bedömas. Allt detta är naturligtvis riktigt, men tillika så allmänt och så självklart att man knappast kan tala om en beskrivning, än mindre om en analys av läget. Intrycket blir närmast detsamma som av regeringen Tryggers uttalanden år 1924: Man vet ingenting. Svenska Dagbladet går förbi saken med en fras; man kan "med bästa vilja icke med säkerhet förutspå ett ljusnande för vårt släkte". Hur sant, och hur oändligt intetsägande! Överstelöjtnant Murray har i Dagens Nyheter givit en tredje variant av denna dystra agnosticism: "Även om sannolikheten för en stor allmän konflikt under de närmaste åren sålunda är liten, finns dock ingen säkerhet för att icke situationen relativt snabbt kan förändras." Alltså: nu är sannolikheten för ett krig liten, men när som helst kan den bli stor. Den satsen hjälper oss inte långt.

Låt oss i det följande utgå från

dels att alla förutsägelser är osäkra, dels att de är nödvändiga. Utan försök att överblicka framtiden kan vi över huvud inte handla. Den ofrånkomliga osäkerheten får alltså inte hindra oss att söka fastställa det sannolika. Den svårigheten kommer vi inte från genom att på sådant sätt insmyga osäkerhetsmomentet i resonemanget att dess upplysningsvärde blir lika med noll.

I själva verket påminner dagens situation starkt om läget efter det första världskriget. En motsättning mellan väster och öster är nu lik-som då uppenbar. Att motsättningen för många ter sig vida farligare år 1947 än år 1920 eller 1921 sammanhänger med en rad skilda företeelser. Ryssland är ojämförligt starkare efter det andra världskriget än efter det första. Den europeiska kontinenten utanför Ryssland har däremot försvagats. Frankrike kan inte som för tjugufem år sedan tjänstgöra som västerlandets drabant på Europas fastland. England och än mer USA har därför måst i högre grad framträda som europeiska, de ryska expansionskraven motverkande stater. Motsättningen har å ena sidan blivit starkare, å den andra sidan mer omfattande, den är planetarisk i stället för europeisk.

Men detta hindrar icke att i den väsentliga punkten läget är likartat. De stater, främst USA och England, som icke kan misstänkas för vilja till aggression och expansion är de ojämförligt starkaste. Deras övervikt är icke så förintande som för tjugufem år sedan, men den är uppenbar och ostridig och därmed betryggande. Även om Ryssland antas vilja fullfölja en aggressiv politik — vare sig denna är förestavad av rent defensiva syften eller mer principiellt grundad — kan detta land icke rimligen misstänkas för att våga ett krig, om vars utgång ingen kan sväva i tvivelsmål. En förändring i detta läge kan efter hand komma till stånd, men under de närmaste åren — låt oss försiktigtvis säga fem eller sex år — är den mänskligt att döma utesluten.

Överallt synes man i själva verket utgå från att läget är det nu skisserade. Då den amerikanska statsledningen begär rustningar och garantier åt hotade småstater är det under framhållande av att eventuella ryska aggressionstendenser härigenom utan konflikter kan avvärjas. Ärligheten i den ryske diktatorns försäkringar om vilja till fred finns det ingen anledning att betvivla; det

vore att underkänna inte blott hans heder utan också hans omdöme. De speciella krigsrisker som är tänkbara (t. ex. Grekland och Turkiet) försvinner genom att USA gör dem till allmänna krigsrisker, dvs. lovar de hotade staterna sitt stöd. Därmed skapar också den starkaste världsmakten förutsättningar för en aktiv fredspolitik i framtiden.

Utvecklingen efter det andra världskriget har, det är sant, blivit vida mer präglad av motsättningen mellan väster och öster än man väntat och hoppats. Men den har icke varit sådan att anledning finns att ordna vårt försvar i panikstämning. Och icke heller bör vi falla tillbaka på det tal om alltings osäkerhet och obeständighet som är den skenbara realismens sista tillflykt.

5
21
51
68
68
208

68

68